

تصویر خدا در آیینه‌های وحی

نگاهی به مجموعه کتاب‌های داستان پیامبران

نام کتاب: مجموعه داستان پیامبران

ناشر: نغمه نواندیش

نوشته: مهدی کلاهدوز، علی ترقی‌جاه و محمدصادق مؤمنی

انتشارات: نغمه نواندیش

قطع کتاب: رحلی

یکی از راه‌های القای آموزه‌های دینی به کودکان و نوجوانان، آشنا کردن آنان با زندگی بزرگان دین است؛ یعنی شخصیت‌هایی که هر یک می‌توانند الگویی برای زندگی در هر زمینه‌ای باشند، و این کار چه بهتر که از طریق بیان داستان زندگی بزرگان دین صورت گیرد؛ چه در طول تاریخ، بیان داستان همواره الهام‌بخش انسان در مسیر زندگی بوده است.

آموزه‌های زندگی پیامبران ره‌توشه‌ای است هم برای کسب معرفت دینی و هم طی کردن درست مسیر زندگی، به‌ویژه که زندگی آنان همواره از جذابیت و گیرایی لازم برخوردار بوده، چه از

دوران کهن که سینه به سینه نقل می‌شده چه زمان حاضر که حتی سینماگران دنیا به این مهم پرداخته‌اند. یکی از اهداف بیان داستان‌های پیامبران و داشتن بشر به تفکر است؛ تفکری که سرمنشأ آن الهی و معرفتی است که انسان را در مسیر زندگی پیروز و موفق می‌کند.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، کتاب‌های فراوانی با موضوع زندگانی پیامبران به چاپ رسیده است که از آن میان، به جز معدودی، عموماً کتاب‌هایی رونویسی شده از کتاب‌های دیگر بوده‌اند و ماجراها را به صورت خطی و ساده بیان کرده‌اند. حتی در برخی از آن‌ها تحریف‌ها و اشکالاتی دیده می‌شود که حاکی از عدم اطلاع کافی و دقیق نویسنده از سیره انبیا بوده است. برخی هم با افزودن شاخ و برگ‌های اضافی، ماجرا را به گونه دیگری بیان و در واقع آن را تحریف کرده‌اند؛ در حالی که قصه‌های پیامبران دارای ظرافت‌ها و نکاتی است که هرگونه نوشتن درباره آن‌ها نیازمند پشتوانه فکری و مطالعاتی عمیق است.

اثر حاضر که با عنوان «مجموعه کتاب‌های داستان زندگی پیامبران» به چاپ رسیده است، نسبت به کتاب‌های هم‌نوع خود، ویژگی‌های ممتازی دارد. یکی از این ویژگی‌ها دارا بودن برنامه‌ریزی خوب و مناسب برای تألیف است. دقت در بیان مطالب و وقایع نیز این مجموعه را از آسیب تحریف و همچنین سطحی بودن کتاب دور کرده است.

این مجموعه از نظر گرافیکی، قطع و رنگ‌آمیزی، چشم‌نواز و زیباست؛ انتخاب نوع کاغذ نیز بر جذابیت‌های آن افزوده است. به طوری که باعث ترغیب مخاطب به ورق زدن و مطالعه کتاب می‌شود. تصاویر هم تا حدودی مناسب و گیراست، اما نکته حائز اهمیت این است که، با توجه به مذهبی بودن این مجموعه کتاب، ترسیم تصاویر پیامبران که با چهره آن‌ها کشیده شده کاربرد زیادی برای مخاطب ندارد. می‌دانیم که بعد از انقلاب کتاب‌های بسیاری از این دست کار شده بود ولی تصاویر معصومین (ع) و پیامبران (ص) همیشه طوری بوده که صورتشان در پوششی از نور مخفی بوده است. این نحوه تصویرگری می‌تواند حسن تلقی شود زیرا برای خواننده کتاب این سؤال را پیش می‌آورد که واقعاً تصاویر این بزرگواران چگونه بوده است و چرا باید نورانی باشد. در این مجموعه هم می‌شد برای این کار از فضا سازی‌های مختلف و غیرمستقیم استفاده کرد، یا از زاویه دید دیگری کار کرد که داستان را بهتر پیش ببرد.

نکته دیگر، کوتاه‌نویسی و رعایت ایجاز در بیان است. برای خواننده کم‌حوصله امروز رعایت ایجاز مهم است؛ لذا این‌که تلاش شده تا هر مطلب در یکی دو صفحه به اتمام برسد قابل تقدیر است. البته در برخی موارد چون مطلب در دو صفحه ناقص می‌ماند ادامه مطلب به صفحه سوم نیز کشیده شده است، مثل نبرد حضرت داوود با جالوت در صفحه ۱۴.

در مقدمه مجموعه می‌خوانیم: «... بیانی شیوا و راحت‌فهم برگزیده‌ایم تا کودکان دبستانی بتوانند مفاهیم قرآنی را به

راحتی بخوانند و درک کنند».

به نظر می‌رسد نثر و شیوه نگارش این کتاب بیشتر مناسب نوجوانان باشد تا کودکان؛ زیرا برخی عبارات و واژه‌های به کار گرفته شده چندان مناسب کودک نیست بلکه برای نوجوان و سنین بالاتر مناسب‌تر است. در ادامه، نمونه‌هایی از عبارات و جملات به کار گرفته شده را می‌آوریم.

۱. واژه‌ها و عبارات نامناسب برای کودک

- قوم بنی اسرائیل مشکلات و مسائل دینی خود را با این پیامبر مطرح می‌کردند، حضرت داود، صفحه ۶.
 - راه زیادی را طی نمود، صفحه ۸.
 - مصلحت مردم، صفحه ۸.
 - عطا کند، صفحه ۸.
 - بیازماید، صفحه ۱۰.
- به این نتیجه رسیدند که وجود شخص صالح (ع) مانع ستمگری آنان است... حضرت صالح، صفحه ۳۱

۲. جملات طولانی

- نثر کودکانه باید در یک یا دو جمله تمام شود. حتی یکی از اصول شیوانگاری، ایجاز در بیان جملات است. استفاده زیاد از «و» مخاطب را سردرگم می‌کند. او می‌خواهد در یک جمله به منظور و مقصد برسد. طولانی بودن جمله ممکن است به این هدف لطمه بزند. در این مجموعه کتاب متأسفانه از این شیوه طولانی نگارش زیاد دیده می‌شود. بسیاری جملات با «و» به هم پیوند داده شده‌اند که می‌توانست این‌طور نباشد:
- پیامبر پس از شنیدن مشکلات مردم و... معین کردند. حضرت داود، صفحه ۶
 - آن‌گاه همگی ... تقاضا کردند. حضرت داود، صفحه ۱۰.
 - حضرت صالح، پاراگراف اول، صفحه ۷.
 - حضرت صالح، پاراگراف دوم، صفحه ۱۵.

۳. اشکالات تایپی

تایپ صحیح و دقیق از نکاتی است که می‌تواند برای کتاب امتیاز خوبی باشد. همان‌طور که کودکان در این سن، نیازمند آموختن معارف دینی و داستان‌های مذهبی هستند. نیازمند آموختن واژگان و عبارات جدید هم هستند. آشنا نمودن کودکان با شکل درست کلمات یکی از مسئولیت‌های مهم هر نویسنده کودک است. لذا بهتر است در این زمینه دقت شود. در این خصوص البته به این مجموعه اشکال زیادی وارد نیست، مگر یکی دو مورد جزئی؛ از جمله:

- سپاهیانش، سپاهیانش، صفحه ۱۰

نکات ویرایشی

امروزه ویرایش کتاب یکی از اصول و ارکان نشر است و باید

رعایت شود. هر چند مجموعه حاضر از نظر علمی قوی عمل کرده است، ولی متأسفانه از نظر ویرایشی و توجه به متن و مخاطب زیاد توجهی نشان نداده است. با مطالعه این مجموعه موارد زیادی از این دست می‌توان دید که نیازمند ویرایش و اصلاح است. مواردی را جهت اطلاع تقدیم می‌کنم:

۱. عدم استفاده از گیومه در نقل قول

معمولاً هر نقل قول باید در گیومه گذاشته شود، به خصوص وقتی که جلوی آن جمله دیگری باشد. در بعضی از کتاب‌های این مجموعه از این قاعده پیروی شده (مثل کتاب حضرت موسی) ولی در برخی استفاده نشده است.
 - بنی اسرائیل ابتدا او را نپذیرفتند و گفتند: «این جوان ... نمی‌تواند فرمانده باشد.» اما ... حضرت داود، صفحه ۸
 - به طالوت گفتند: ما توان ... حضرت داود، صفحه ۱۰
 - حضرت عیسی، صفحه ۱۲، پاراگراف ۳.

۲. ی مختوم به ه

در کتاب‌های دوره ابتدایی کودکان با یای میانجی که به جای همزه (ء) پس از (ه) قرار می‌گیرد آشنا می‌شوند. اما در این مجموعه، کار یکدست نیست؛ بلکه در بعضی موارد همزه به کار رفته و در بعضی موارد یای میانجی:
 - همزه: **آذوقه** آن‌ها، ۶، حضرت داود. **آماده** بنی اسرائیل، ۱۰
 - یای میانجی: **فرمانده‌ی** سپاه، **وسيله‌ی** آن. حضرت داود، ۶
 - **قصه‌ی** ... حضرت صالح، صفحه ۷

۳. داستانی و غیرداستانی

در حالی که در عنوان این کتاب کلمه «داستان» قرار گرفته است، اما در برخی موارد مطالب به صورت خبر و مقاله آمده و در برخی موارد به صورت داستانی بیان شده که کتاب را از یکدستی انداخته است. نمونه آن کتاب حضرت عیسی است که به صورت داستانی شروع شده و تفاوت محسوسی با کتاب‌های دیگر دارد.

۴. (ع) یا علیه‌السلام؟

در بعضی موارد بعد از نام پیامبران علیه‌السلام، به صورت نشانه، یعنی (ع) آمده و در مواردی به صورت صریح، یعنی علیه‌السلام، حضرت ابراهیم، صفحه ۱۵.

۵. یکدست نبودن زمان افعال

زمان در برخی موارد هم دچار دست‌انداز است. از حال به گذشته رفته است و برعکس:

- وارد بت‌خانه شد. مجسمه‌های کوچک و بزرگ را دید...
 حضرت ابراهیم، صفحه ۲۵، سطر ۲.
 - ابراهیم(ع) با عصبانیت نگاهی به بت‌ها می‌اندازد... حضرت ابراهیم، ص ۲۵، سطر ۳.
 - حضرت صالح، صفحه ۳۴.

۶. عناوین غیر جذاب

عناوین مطالب طولانی و خشک است. می‌شد با انتخاب عناوین بهتر به جذابیت کتاب افزود.
 نمونه:

- عنوان: «حضرت ابراهیم علیه‌السلام زنده در آتش» در حالی که می‌شد عنوان «زنده در آتش» را انتخاب کرد که هم کوتاه‌تر است و هم جذاب‌تر.

۷. تکرار بی دلیل تکیه کلام!

در کتاب حضرت موسی در دو صفحه تکرار «به هر حال» به ذوق مخاطب می‌زند و اگر حذف می‌شد ضربه‌ای به کتاب وارد نمی‌کرد.

سخن پایانی

در پایان بار دیگر از زحمات دست‌اندرکاران این مجموعه تشکر می‌کنم. مجموعه قابل استفاده و کاربردی است، البته برای مخاطب عام. دقت نظر خوبی در تحقیق انجام شده. نکات یاد شده را می‌توان در ویرایش بعدی اعمال کرد. اگر قرار است برای مخاطب کودک نوشته شود، این نوع نثر با تمام عملی بودن و دقیق بودنش زیاد مناسب کودک نیست؛ برای مخاطب عام قابل استفاده و کاربردی است.

نکته پایانی این که مقوله «تحقیق» از مقوله «نگارش داستانی» جداست. ممکن است کسی محقق خوبی در زمینه تخصصی باشد، اما در بیان مطلب خود به مخاطب مخصوصاً کودک و نوجوان، موفق عمل نکند. از طرفی نویسندگان خوبی هستند که به خوبی می‌توانند با مخاطب کودک و نوجوان ارتباط برقرار کنند، ولی در زمینه تحقیق و پژوهش، دقت نظر نداشته باشند. به خصوص در زمینه معارف اهل بیت و پیامبران. برای تولید چنین کتاب‌هایی راه کار مناسب این است که مطالب پژوهشی دقیق که از سوی پژوهشگران این عرصه تولید شده است، در اختیار نویسندگان کودک و نوجوان قرار گیرد. ترکیب این دو می‌تواند به نتیجه خوبی منتج شود. از طرفی ویرایش دقیق هم باعث دقیق شدن کتاب و رفع اشکالات پیش آمده می‌شود ■